

Ана Д. Новаковић¹
Марија З. Божић²

УПОТРЕБА КЊИЖЕВНОГ ТЕКСТА У НАСТАВИ СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА (ПРИМЕР ОБРАДЕ)

Предмет овог рада је испитивање могућности употребе савременог дела српске књижевности за младе у настави српског као страног језика. У савременој комуникативно оријентисаној настави књижевни текст се посматра као било који други аутентични текстуални документ заступљен у уџбенику. Будући да је настава српског као страног језика још увек у развоју и да се професори често суочавају са недостатком наставног материјала, посебно у домену материјала из књижевности и културе, овим радом желимо да покажемо како се одломак из романа #izazov Данице Богојевић може на креативан начин прилагодити различитим језичким нивоима и искористити пре свега за усвајање непознате лексике и проширивање вокабулара, увежбавање граматичких партија и језичких вештина, чији је крајњи циљ да ученик овлада правилном језичком продукцијом и комуникацијом у усменој и писаној форми.

Резултати спроведеног истраживања показали су да употреба књижевних дела на часовима српског као страног језика ученицима повећава концентрацију, подстиче мотивацију за даље учење и помаже да на лакши и бржи начин усвоје све тематске јединице које су садржане у тексту који се обрађује.

Кључне речи: српски као страни језик, књижевно дело, настава језика, методика, текст у настави, језичке вештине, интерактивни модел читања.

1. Увод

Будући да је главни циљ учења српског као страног језика то да ученик усвоји правилну језичку продукцију и да се што природније изражава на српском језику, са учеником поред увежбавања различитих граматичких јединица треба радити и на логичкој повезаности садржаја и његове практичне примене у комуникацији, односно на комуникативној методи.

¹ ananovakovic93@yahoo.com

² marija.z.bozic@gamil.com

Бројни аутори (Петровачки и Штасни 2008, Несторовић 2011, Мркаљ 2011, Несторовић 2016, Мркаљ 2016, Перишић 2017, Перишић 2018, Симовић 2021) писали су о томе да се највише пажње у настави српског као страног језика посвећује управо граматички, а значајно мање практичној језичкој употреби. Такође, истраживања су показала да се књижевни текст у настави српског као страног језика јавља у уџбеницима и приручницима у ограниченом обиму, иако је неопходна повезаност садржаја из језика и књижевности јер се најбоље усваја нека језичка јединица уколико се истој приступи из угла њене практичне примене, односно реализације. Применом писаног ученици могу да путем језичке перцепције реализују задатке који нимало нису механички, већ захтевају да ученик свесно повезује стечено знање и логичност унутар језика. Тако од ученика добијамо језичку реализацију која подразумева и рецепцију, и продукцију, и интеракцију, и медијацију. Другим речима употреба књижевног текста у настави омогућава остваривање комуникације у учионици захваљујући својој полисемантичности, а унапређује све језичке вештине ученика и притом се ствара природна комуникација на страном језику.

Постоје различити приступи на часовима увежбавања вештине читања и разумевања писаног текста, као што су, на пример, екстензивно и интензивно читање, односно модели као семазиолошки, ономазиолошки и други. По мишљењу Јелене Марковић, екстензивно читање представља приступ настави и учењу читања у коме ученици читају велику количину материјала (Marković 2005: 492). Као најважније ефекте оваквог читања ауторка издваја: напредак у читању (увећање броја речи које се аутоматски препознају) и писању, усвајање нових речи, напредак у знању граматике и спелинга, обогаћивање општих знања о свету (Marković 2005: 494). Са друге стране, постоји интензивно читање које се у настави страних језика често користи у анализи језика текста, при чему се усвајају нове лексичке или граматичке јединице (Marković 2005: 492). Ауторка Симовић (2021: 58–59) издваја неколико модела читања: семазиолошки модел „одоздо нагоре”, ономазиолошки модел „одозго надоле”³ и интерактивни модел који

³ Први модел „počiva na prepoznavanju osnovnih formalnih jedinica teksta (najpre grafičkih znakova, tj. slova zatim slogova, reči i najzad rečenica), preko njihove interpretacije do sinteze, povezivanja smisla svih tih pojedinačnih delova da bi se došlo do globalnog smisla. Postupak je linearan i smatra se da se njime služe prvenstveno neiskusni čitaoci koji sporadično čitaju”, а други „koristeiskusni čitaoci koji se pri čitanju oslanjaju na stečena znanja (lingvistička i opšta) i svoje iskustvo. Na osnovu njih, oni od samog početka čitanja postavljaju hipotezu o generalnoj ideji teksta. Čitajući tekst, čitaoci koji se služe ovim modelom tragaju za naznakama (*indices*) zahvaljujući kojima proveravaju, potvrđuju ili opovrgavaju početne hipoteze i na taj način dolaze do smisla. [...] Za ovakav tip čitanja čitalac treba da raspolaze ne samo lingvističkim znanjima, već i diskurzivnim, tekstualnim, referencijalnim” (Simović 2017: 58–59).

„predstavlja ‘pomirenje’ prethodna dva modela uvažavajući mogućnost interakcije između mentalnih procesa ‘niskog’ i ‘visokog’ nivoa koji karakterišu semaziološki i onomaziološki model čitanja. Smisao teksta čitalac rekonstruiše kroz interakciju između svojih postojećih znanja i elemenata koje nalazi u tekstu, kao i između različitih nivoa teksta koji mu omogućavaju formulisanje i proveru različitih hipoteza”.

Имајући у виду све наведено, циљ овог рада је да илуструје један пример примене књижевног текста у настави српског језика као страног и задатке у вези са њим, као и то на који начин један такав час може допринети ефикаснијем усвајању језика.⁴ У даљем раду биће речи о обради петог поглавља из романа *#izazov* ауторке Данице Богојевић на средњем и на напредном нивоу у складу са прописима Заједничког референтног европског оквира за живе језике (ЗЕО).⁵ Одломак текста и његова обрада на часовима представља својеврсну комбинацију поменутог екстензивног и интензивног читања, односно примену интерактивног модела читања.

2. Обрада књижевног текста у настави српског као страног језика

2.1 *Обрада текста на средњем нивоу:*

Према ЗЕО, ученик на средњем нивоу поседује довољно лексичког знања о блиским темама и ситуацијама за обављање свакодневних и уобичајених послова, може да говори о познатим стварима и информацијама, и да опише неку радњу, следећи њен временски и последичан ток. Ученик може да објасни искуства, осећања и догађаје, али до извесних детаља, будући да поседује ограничен репертоар израза које користи за задовољење конкретних свакодневних потреба. Може да разуме прочитан текст свакодневног типа, али не и детаље, јер је његово владање вокабуларом и даље ограничено. Од граматичког знања, између осталог, ученик треба да зна падежни систем српског језика, глаголска времена и облике (инфинитив, презент, перфекат, футур, потенцијал, императив и др.), енклитичке облике помоћних глагола и њихово место у реченици, глаголски вид фреквентних глагола, итд.

У складу са наведеним, за ученике на средњем нивоу одломак смо прилагодили на следећи начин: вокабулар и изрази који захтевају напредно познавање језика замењени су вокабуларом и изразима који одговарају средњем нивоу учења, али тако да се не губи језички смисао и форма

⁴ Часови српског као страног језика на којем је обрађен књижевни текст и задаци приказани у овом раду одржани су у оквиру онлајн платформе за учење српског као страног језика Лингвотека.рс и ученици су полазници ових часова и курсева српског као страног језика.

⁵ Пошто се према ЗЕО књижевни текст појављује на Б1 нивоу у опису продуктивних и рецептивних вештина, одломак књижевног текста обрађен је на часовима на којима су присуствовали полазници са знањем од Б1 до Ц1 нивоа.

текста. Такође, дата је и српско-енглеска листа речи. Текст је писан српским латиничким писмом, иако се подразумева да на овом нивоу познавања језика ученици подједнако владају и ћирилицом и латиницом, јер се у пракси показало да не могу сви ученици да прате дуже непознате текстове писане ћириличким писмом.

Сада ћемо представити како изгледа час на коме се обрађује прилагођено поглавље за средњи ниво. Час се састоји из неколико сегмената: уводног дела где наставник са ученицима разговара, поставља им питања, а они одговарају и заједно коментаришу како би се припремили за главни део часа када ће се радити одломак и пратећи задаци. Текст није дат целовит, већ су из текста одломка изузети облици појединих глагола које ученици треба да додају у текст сами приликом читања и на тај начин добију тачно исписани одломак, као циљ једног од постављених радних задатака. Након тога следи разговор о прочитаном. Домаћи задатак се фокусира на развијање писане продукције ученика, где треба сами да напишу реченице користећи издвојени вокабулар из текста.

2.1.1 План часа

Почетак часа: На самом почетку часа ученици гледају приказану фотографију и разговарају са наставником у вези са следећим питањима:

Задатак 1: *Која видиш на слици? Ко је она? Шта знаш о Фриди Кало? По чему је она позната? Да ли си гледали филм/ читали књигу о Фриди Кало?*

Постављањем овог задатка креира се позитивна атмосфера и ученици су позвани да слободно одговарају на питања и изнесу своје мишљење. У раду са ученицима показало се да они одмах одговарају на питања, било да им је личност са слике позната или непозната. Ученици који су гледали филм или читали књигу могли су укратко да опишу радњу, и изнесу своје мишљење и импресије. Такође, ученици препознају присутност уметнице у популарној култури, и наводе уколико имају вазу, шољу или кишобран са њеним ликом. Када се разговор приведе крају почиње главни део часа.

Главни део: У овом делу циљ је читање, разумевање и обрада текста, али и провера знања из граматике. Од ученика се тражи да допуни празна места

у тексту правилним облицима глагола у перфекту. Овај задатак је циљано постављен тако да би се проверило учениково знање како префекатских облика тако и распореда енклитичких облика помоћних глагола.

Zadatak 2: Čitajte tekst i dodajte glagole u zagradaма u oblicima perfekta.

Fizika kaže da je sve povezano. Sve zavisi od milion drugih stvari. I sve je jednostavno. Samo treba znati tačan zakon. *To je život,* _____ (nasmejati se) Frida. *A život je umetnost.*

Ali Frida _____ (ne želeti) da ode! Bila je svuda: na autobuskim stanicama, u supermarketima na policama. U izlozima, na jaknama. I na sveskama je bila Frida. Frida na torbama! Frida na bilbordima! Na tanjirima i čašama! Na hrani za mačke! Frida na novoj majici koju je dobila od Gospođe Simić! Ceo svet _____ (obožavati) Fridu! I Ema _____ (osećati se) kao luda. Videla je Fridu svuda. Čak je i profesorka fizike imala novu olovku sa Fridom. Frida _____ (ići) gore-dole dok _____ profesorka nešto _____ (pisati) olovkom. Ko _____ (staviti) Fridu na vrh olovke, čija je to bila ideja!?

Ne, Frida nije želela da ode, zato što Frida ne odustaje.

Njen novi komšija _____ (doći) na dodatnu nastavu iz fizike. Svi su videli modricu na njegovom licu. _____ (pasti, on). I kada je bio mali bio je trapav. Boli galice kad se smeje.

Frida je sa olovke gledala u Emu. *Misliš li da je to istina?*

Ema _____ (truditi se) da razume šta profesorka govori i da ne gleda u Fridu. *Naravno da ne verujem da je to istina!*

Profesorka _____ (pisati) formule i grafikone. Odjednom kao da se sve zaustavilo. Ema _____ (ne razumeti) šta profesorka priča, ali je odlično čula kada je profesorka rekla: *Idemo sada polako. Problem rešavamo uvek isto. Prvo gledamo problem. Moramo upoznati problem i naći slabu tačku. To imate za domaći zadatak. Svi problemi su baš kao i ljudi, imaju slabu tačku.*

Ema _____ brzo uzela stvari i _____ (otići) napolje.

Mislim da postajem luda – rekla je tiho.

– Definitivno postajem luda.

U školskom dvorištu je bila gužva. Ema je videla tu grupu, _____ (imati) novu žrtvu. To je bila mala buckasta devojčica crvena u licu. Grupa je šetala oko devojčice i imitirala zvukove praseta. Druga deca _____ (smejati se).

Ema _____ (spustiti) glavu i izašla. Frida to nikad nije radila. Frida nikad nije spustila glavu kada je videla probleme i prepreke. Ona _____ uvek _____ (rešavati) probleme i _____ (praviti) divnu umetnost.

Da, Frida to nikad nije radila. A nije ni njena mama.
Istu noć Ema _____ (sanjati) onu buckastu devoјčicu. Devoјčica je gledala u Emu, i tiho _____ (plakati). Svuda je bila voda, kao da je devoјčica pravila more od suza. A onda _____ (doći) професорка физике. *Da li _____ (naći) slabu tačku?*, pitala je Emu i nastavila je da pliva.

Мање познате речи:⁶

povezan, povezana, povezano (adj.) – to be connected
zakon, -i (n.) – law
vrh olovke – top of the pen
dodatna nastava – supplementary classes, extra tutorial
modrica, -e (n.) – bruise
trapav, trapava, trapavo (adj.) – clumsy
zaustaviti se (zaustavim se, zaustave se) (v./perf.) – to stop

Показало се да ученици веома успешно могу да ураде задатак, и они немају већих потешкоћа. Међутим, и даље су могуће грешке у распореду енклитичког облика помоћног глагола *јесам* као и перфекатских облика глагола на -ћи и -сти, на пример: *Фрида је ишла горе-горе док професорка нишћо је ишчала оловком*, или *Ема брзо узела сивари и оишишла је најоље*. У односу на разумевање текста, ученици нису имали проблем да разумеју контекст, како је предвиђено нивоом. Код неких ученика јавила су се питања у вези са видским паровима смејати се/насмејати се и одустати/одустајати. Упоредо са вежбањем граматике, наставник треба да пита ученике да ли имају питања о вокабулару и лексици. Након тога следи разговор, где наставник проверава колико су ученици разумели текст постављајући им следећа питања:

Задатак 3: Одговорите на питања: *Ко је Ема? Ко је Фрида Кало за Ему? Шћа Ема види у школском дворишћу? Шћа се десило њеном комшији? Заишћо? Да ли иамишћие средњу школу? По чему? Како су се деца дружила код вас у школи? Да ли је неко иравио ироблеме? Како?*

Овакав тип активности има неколико циљева: утврдити да ли ученик може да преформулише прочитан текст и који је степен разумевања текста, способност да размишља на српском језику и да повезује вештине читања, разумевања и говорења уз правилну језичку продукцију. Такође, наставник кроз овакве вежбе може да уочи грешке које ученици праве приликом изражавања на српском и да им додатно објасни и помогне у исправљању тих грешака.

⁶ Избор непознатих речи зависи од ученика и њиховог нивоа знања.

Крај часа: На крају часа наставник треба да пита ученике да ли је остало неких нејасноћа или питања. Такође, ученици су позвани да изнесу своје мишљење да ли им се текст допао. Поред вештина читања и разумевања, треба вежбати и писану продукцију ученика тако што ће за домаћи задатак писати реченице користећи вокабулар који се претходно појављивао у тексту. Циљ домаћег задатка је да се ученици мотивишу да се самостално изражавају на српском језику.

Домаћи задатак: Саставите по једну реченицу тако што ћете употребити наведен вокабулар из текста: *умейносћ, једноставно, милион других ствари, билборд, цео свет, модрица, шрајав/шрајава, одједном, слаба шачка, буцкаст/буцкаста.*

Оно што никако не треба заборавити је да се књижевни текстови у настави страног језика примарно користе у функцији рада на језику и стицања језичке, односно шире, комуникативне компетенције, а не у функцији наставе књижевности. Текстовете читају ученици који још увек уче страни језик, а не студенти и стручњаци за књижевност. У том смислу, циљ коришћења књижевног текста у настави српског језика као страног јесте остваривање и естетске и културолошке компетенције оних који уче страни језик и охрабривање ученика да са задовољством читају на српском језику. Отуда би главна активност био рад на разумевању које би водило задовољству у тексту.

2.2 Обрада *текста* на *напредном* нивоу:

Ученик на напредном нивоу, а према ЗЕО, у стању је да разуме и конкретне и апстрактне садржаје у сложенем тексту, да се изражава спонтано, да му разговор не представља напор, да разговара о великом броју тема, да уме да искаже своје мишљење, да разуме кључне ставке исказа и да говори о познатим стварима и стварима које га интересују, да аргументује, да изрази своја очекивања итд. Такође, након 390–670 сати учења, од ученика се очекује да влада језичким компетенцијама које му помажу да разуме дуже књижевне текстове, а да притом уме и да исприча или преприча догађаје, да пренесе сопствено искуство, да опише осећања, жеље, надања. Што се граматичких садржаја тиче, ученик треба да има знање из готово свих најважнијих граматичких јединица, што би за српски језик значило да познаје: падежни систем, глаголска времена и друге сродне граматичке категорије, да препознаје и разуме различите реченичне конструкције (и на нивоу просте и на нивоу сложене реченице), а са лексичког аспекта да препознаје синонимију, антонимију и полисемију лексема итд.

У складу са свим наведеним сада ћемо представити како изгледа час на коме се обрађује поменути одломак романа на напредном нивоу. У односу на оригинал приказани одломак је транскрибован са српског латиничког

на ћирилично писмо, а све реченичне конструкције и речи су задржане у оригиналу. Из текста су једино изузети облици појединих речи које ученик треба да сам дода у текст приликом читања и на тај начин добије тачно исписани одломак, као циљ једног од постављених радних задатака.

2.2.1 План часа

Почетак часа: На самом почетку часа ученици гледају приказану фотографију и разговарају са наставником у вези са следећим питањима:

Задатак 1: *Која видиш на слици? Ко је она? Шта знаш о личности са слике? Који „стајус” има ова личност данас? Шта ти мислиш о њој?*

Као и на средњем нивоу и овде се ствара атмосфера за разговор. Показало се да се на часовима код ученика одмах јавља интересовање и жеља за разговор. Готово сваки ученик је на часовима унапред знао ко је Фрида што је пак додатно подстицало конверзацију јер су ученици услед познавања теме добили самопоуздање да о њој разговарају на страном језику. Када се кратка дискусија прошири и приведи крају почиње следећи и главни део часа који има за циљ да обнови већ усвојено градиво, провери ниво стеченог знања ученика и прошири учениково знање новим лексичким јединицама.

Главни део часа: Следећим задатком од ученика се тражи да прочита непознати текст, али да приликом читања допуни празна места одговарајућим облицима речи јер се познавање падежног система подразумева на овом нивоу учења. Ученик читајући текст треба да промени именске речи (именице, придеве и заменице) у облике: генитива са аблативном и партитивном функцијом, локатива са функцијом прилошке одредбе места, и акузатива са функцијом правог објекта и намене. Овај задатак је циљано постављен тако да би се проверило учениково познавање падежног система уопште кроз наведене примере реченичних модела у овом тексту, а који су у употреби и у свакодневној комуникативној пракси јер „uz fonetiku i leksiku, kompleksna jezička struktura književnih tekstova omogućava učenicima da vide kako funkcionišu gramatička pravila primenjena u raznovrsnim autentičnim govornim situacijama” (Simović 2021: 54). Разумевање текста постиже се комбинацијом лексичке компетенције ученика и његових општих граматичких знања, јер

интеракција ових знања и сам текст помажу ученику да разуме и протумачи садржај одломка. Сматрамо да је овакво читање са допуњавањем добро за ученике на напредном нивоу јер је на тај начин он стално ангажован, а допуњавањем текстуалних празнина превазилази тешкоће које можда има услед недовољног познавања одређених језичких јединица. То изгледа овако:

Задатак 2: Допуните текст правилним облицима речи у заградама.

Физика каже да је све повезано. Све зависи од милион _____ (друге ствари). И све је једноставно. Само треба **прокљувити** прави закон. То се зове живот, насмејала се Фрида. А живот је уметност.

Али Фрида није желела да оде! Појављивала се свуда. На _____

(аутобуска стајалишта), на рафовима _____ (супермаркети). У _____

(излози), **мргодно** је негодовала са јакни свих боја. Па

свеске, на све стране шарене свеске. Фрида на _____ (торбе)!

Фрида на _____ (билборди)! Фрида на паковању _____

(кафа)! На тањирима и чашама! На храни за _____ (мачке)!

Фрида на _____ (нова мајица) и коју _____ (она) је управо

поклонила госпођа Симић! **Читав** свет је полудео за Фридом!

Еми се чинило да је прогања. Видела _____ (она) је свуда. **На**

сваком кораку! Па чак је и наставница физике имала _____

(нова оловка). Фридина глава скакутала је тамо-амо док је она

записивала час. Ко би ставио нечију главу на федер па на _____

(оловка)!?

Не, Фрида није желела да оде. Јер Фрида не одустаје.

Онда се на додатној из _____ (физика) појавио њен нови комшија.

Сви су приметили _____ (модрица) на _____ (његово

лице). Пао је. Трапава је **од кад зна за себе**. Боли га кад се смеје.

Фрида **је зурила** са наставничког стола право у Ему. Зар си му поверовала?

Ема се трудила да схвати наставничине речи и да не гледа у Фриду.

Наравно да му нисам поверовала!

Формуле и графикони су се низале на _____ (табла). Одједном

као да се **читав** свет зауставио. **Није имала ни најмању представу**

о томе шта наставница прича. Али је сасвим јасно чула док изговара:

Хајдемо сада полако. Проблем почињемо са решавањем увек на исти

начин. Посматрамо _____ (он). Морамо га упознати и наћи му слабу

тачку. То је задатак за домаћи. Сваки проблем је баш као и човек, има

_____ (своја слаба тачка).

Брзо покупи своје ствари и изјури напоље.

Мислим да лудим – промрмља за себе.

Дефинитивно лудим.

Испред школе је била гужва. **Крајичком ока** _____ (они) је **спазила**. Имали су _____ (нова жртва). **Зајапурену буцкасту** девојчицу из _____ (нижи разреди). Шетали су око _____ (она) и гроттали. Окупљени су се смејали.

Ема сагне главу и изађе из дворишта. Фрида ово никад не би урадила. Она није **жмурила пред проблемима** и препрекама. Није бежала, већ _____ (они) је гледала право у очи и стварала дивна дела.

Да, Фрида то никад не би урадила. А ни њена мама.

Те ноћи сањала је _____ (она буцкаста девојчица).

Зурила је у Ему својим крупним очима пуних суза. Свуда око њих је била вода, као да је **исплакала читаво море**. А онда се појавила наставница физике. Да ли си пронашла слабу тачку?, питала је и отпливала.

Показало се да одговори ученика на овај задатак јесу готово увек тачни и да ученици сасвим солидно владају падежним системом на напредном нивоу учења. Грешке се најчешће јављају код сложених синтагми (нпр: своја слаба тачка или она буцкаста девојчица) где су се јавили и одговори попут: *своје слабе тачку, своја слабу тачку, својој слабој тачки*, односно *ону буцкастој девојчици, она буцкаста девојчица* и сл. У односу на разумевање текста, јасно је да постоје лексеме и изрази који нису познати свим ученицима, и да то зависи од нивоа знања и искуства сваког ученика понаособ. Стога, приликом читања и решавања овог задатка ученици тумаче значења непознатих речи и израза уз помоћ наставника, али све то ради разумевања контекста текста јер следећи постављени задаци намењени су управо учењу непознатих речи и израза.

Након што прочитају и допуне текст одговарајућим облицима речи, у наставку часа ученици поново разговарају са наставником о следећим питањима:

Задатак 3: Шта мислиш о лику Еме? Како Ема доживљава Фриду? Шта се десило у школском дворишту? Зашто? О чему говори овај шекспир? Која питања ошвара шекспир који си прочитали?

Путем оваквих активности медијације које се остварују кроз наставак првобитне дискусије са почетка часа, постиже се неколико циљева: да ученик преформулише верзију прочитаног текста, тако што ће показати степен његовог разумевања, затим да логички размишља и повезује вештине читања, разумевања, слушања и говорења уз правилну језичку продукцију и употребу правилних граматичко-реченичних конструкција, а наставнику све то помаже да уочи грешке које ученици праве приликом изражавања на српском језику и

да им додатно објасни и помогне у исправљању тих грешака које се јављају у говору уколико постоје, а на тај начин „језик овде више није граматика већ грађа од које је сачињена естетска стварност дела, нешто што својом лепотом плени и очарава” (Илић 1997: 518).⁷ И према Аврамовић „језичку појаву треба везати и за свакодневни говор, тј. препознати је у свакодневном говору, али се настава никако не сме ограничити само на то” (2016: 157).

За усвајање нове лексике, наставник издваја речи и изразе и објашњава њихова значења. Ученицима на овом нивоу учења, непознате речи биле су следеће: *нејодоваџиџи, љрокиџаџи, љројањаџи, љромрмљаџи, џраџав*, итд.

Задатак 4: Дефинишите следеће речи из одломка: *љроклџувиџи, мрјодно, зуриџи, зајајурен, буџкасиџ, чиџав*.

Задатак 5: Објасните значења следећих изрза из одломка: *биџи на сваком кораку, од кад (неко) зна за себе, немаџи ни најмању љредсџаву о нечему, сџазиџи/љољедаџи крајичком ока, жмуреџи љред љроблемима, исџлакаџи чиџаво море*.

Очекује се да ученици на напредном нивоу заправо имају усвојен повећи фонд лексичких јединица српског језика, али и то да могу да разумеју унутарјезичко функционисање, те да сами из контекста увиде значење лексема и изрза који им нису познати или нису сигурни које је њихово значење. С друге стране пак, ове две вежбе помажу да ученици науче нове лексеме и изразе уколико претходно нису чули за њих или нису били сигурни како да их користе. Као одговоре ученика на ове задатке добијали смо врло занимљиве, али већим делом тачне, дефиниције наведених лексема и изрза:

љроклџувиџи – схваџиџи, сконџаџи, љровалиџи значење;

мрјодно – наљџено, лоше, џџо, намрџено;

зуриџи – уљорно љедаџи, брзаџи, зуриџе када немаџе времена да заврџиџе неџџо, журиџи;

зајајурен – задисан, чудан, забезекнуџи;

буџкасиџ – дебео, мало дебео, кад неко има виџак килограма, љодебео;

чиџав – џео, неџџо џџо ради.

биџи/налазиџи се на сваком кораку – жеља да буде у све уљџен, да је џело време свуда, кад је неко љрисуџан увек;

од кад (неко) зна за себе – од када неко љамџи, да џе зна дџже време, кад неко има љознавање о нечему мнојо дуџи љериод, каже да зна џџу информаџију џелој живоџа; одавном;

⁷ Међутим, треба имати у виду и то што П. Илић у својој књизи *Српски језик и књижевност у насџавној џеорији и љракси: мейодика насџаве* (1997) истиче да „настава језика може имати веће штете него настава књижевности у њиховом повезаном извођењу” (Илић 1997: 520) уколико се учење граматике примењује само на уметничком тексту, јер се тако граматика поетизује и зато треба пазити приликом одабира књижевних текстова за обраду, а показало се да су најадекватнији они који су и најближи свакодневној говорној и комуникативној пракси.

Крај часа: Напоследку, књижевни текст у настави може (и треба) послужити и писменој језичкој продукцији сваког ученика. Зато последњи (домаћи) задатак на самом крају часа има за циљ још једном да мотивише ученике да се самостално изражавају на српском језику уз примену разних језичких знања, а у поређењу са обрадом сада већ познатог текста.

Домаћи задатак: Напишите краћи текст у којем ћете употребити наведене глаголе из одломка: *зависити*, *желеити*, *полугеити*, *скакућашити*, *низашити се*, *посмајтраити*, *прогрмљашити*, *сањашити*.

3. Закључак

Одабрани и прилагођени књижевни текст у настави српског као страног језика је вишеструко користан. Првенствено помаже у учењу лексике и проширивању вокабулара, посебно специфичних лексичких појава попут колокације и идиома, односно за увежбавање граматичких партија и језичких вештина. Речи, изрази и граматичке јединице уче се у контексту, а не на изолованим примерима. Избором савременог романа, писаног савременим српским језиком, ученици се сусрећу са језиком у свакодневной употреби међу изворним говорницима, али истовремено добијају и естетски ужитак приликом читања и мотивацију за дубљу анализу текста.

Одломак текста и његова обрада на часовима представља интерактивни модел читања, комбинацију екстензивног и интензивног читања, где се смисао текста реконструира кроз интеграцију постојећих знања ученика и елемената који се налазе у тексту, као и између различитих нивоа текста. Како ауторка Симовић наводи, овај модел читања омогућава ученику да у сваком тренутку буде активан, како у односу на текст, тако и у односу са другим ученицима на часу, јер од њега захтева „стално ангажовање односно позивање на већ постојећа лингвистичка (или општа, текстуална) знања, на основу којих прави претпоставке које проверава у тексту и превазилази потешкоће услед недовољног познавања језика” (Simović 2021: 67–68).

Сматрамо да књижевни текст који је прилагођен нивоу језичке компетенције ученика и његовим интересовањима, а из којег следе одговарајуће активности, може подстаћи ученика да слободно комуницира на страном језику, да повезује своја стечена знања из језика и да их активно примењује приликом читања и одговарања на постављене задатке, као и то да сам текст подстиче ученика да се заинтересује за српску књижевност и настави да трага за текстовима које ће разумети и из којих ће проширити своја знања и из језика и из културе. Овај роман је сасвим погодан за постизање ових циљева и то не само приказани одломак у овом раду, већ и остали делови романа који се такође могу прилагодити различитим нивоима и потребама часова уз пажљиво осмишљене задатке од стране наставника. На крају часа сви су ученици питали где могу набавити роман како би га у целости прочитали.

Литература

- Аврамовић С. (2017). Функционално повезивање наставе језика и књижевности. *Методички видици*, 7, 157–178. Доступно на: <https://metodickividici.ff.uns.ac.rs/index.php/MV/article/view/1834> (приступљено: 1. 10. 2022. године).
- ЗЕО (2003). *Zajednički evropski okvir za žive jezike: učenje, nastava, ocjenjivanje*. Podgorica: Ministarstvo prosvjete.
- Илић П. (1998). *Српски језик и књижевности у настави теорији и пракси, Методика наставе*, друго прерађено и допуњено издање. Нови Сад: Змај.
- Маринковић Н. (2016). *Грамађички минимум српског као страниг језика*, докторска дисертација одбрањена на Филолошком факултету Универзитета у Београду.
- Marković J. (2005). Ekstenzivno čitanje u nastavi stranih jezika. *Radovi Filozofskog fakulteta*, 6–7, 491–497. Доступно на: <https://www.scribd.com/doc/149225242/Citanje-u-Nastavi-Stranih-Jezika> (приступљено: 5. 10. 2022. године).
- Мркаљ З. (2011). Разумевање прочитаног. У: В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси II*. Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, стр. 7–18.
- Мркаљ З. (2016). Коришћење различитих типова текстова у настави српског језика као страног. У: В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси III*. Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, стр. 357–378.
- Несторовић З. (2011). Садржаји усмене књижевности у настави српског као страног језика: методички примери. У: В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси II*. Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, стр. 95–112.
- Несторовић З. (2016). Књижевни текстови у настави српског као страног: примери обраде. У: В. Крајишник (ур.), *Српски као страни језик у теорији и пракси III*. Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, стр. 347–356.
- Перишић Ј. (2017). Употреба књижевног текста у настави српског као страног језика. *Методички видици*, 7, 255–276. Доступно на: <https://metodickividici.ff.uns.ac.rs/index.php/MV/article/view/1834> (приступљено: 1. 10. 2022. године).
- Перишић Ј. (2018). Аутентичност текстова у настави српског као страног језика на вишим нивоима учења. *Методички видици*, 8, 233–249.

- Петровачки Љ. (2008). *Методичка испраживања у настави српској језика и књижевности*. Нови Сад: Филозофски факултет у Новом Саду, Одсек за српски језик и лингвистику.
- Петровачки Љ. и Г. Штасни (2008). *Методичке апликације – планирање, програмирање и припремање наставе српској језика и књижевности*. Нови Сад: Филозофски факултет у Новом Саду, Одсек за српски језик и лингвистику.
- Bogojević D. (2021). *#izazov*. Beograd: Laguna.
- Simović V. (2021). *Književnost u nastavi stranog jezika*. Niš: Filozofski fakultet u Nišu.

Ana Novaković and Marija Božić

THE USE OF LITERARY TEXT IN TEACHING SERBIAN AS A FOREIGN LANGUAGE (EXAMPLES)

Summary

The subject of this paper is an examination of the possibility to use modern Serbian literature works for young adults in the teaching of Serbian as a foreign language. In modern communicative language teaching, the literary text is seen as any other authentic textual document represented in the textbook. Since the teaching of Serbian as a foreign language is still in development and professors are often faced with a lack of teaching materials, especially in the domain of literary and cultural materials, through this paper we would like to show an example of a possible creative adaptation of a fragment from Danica Bogojević's novel "*#izazov*" at different language levels. We would also like to present how this text adaptation could be used for expanding and improving one's vocabulary, practicing grammar, and practicing all language skills, where the ultimate goal for the student would be to master the proper language production and communication in oral and written form as well.

The results of research showed that the use of literary text during the classes of Serbian as a foreign language increases students' concentration, encourages their motivation for further learning and helps them to adopt all of the thematic units contained in the text in an easier and faster way.

Keywords: Serbian as a foreign language, literary work, language teaching, methodology, text in teaching, language skills, interactive model of reading.